

בבא קמא פ"ט

עדים זוממים שהעידו פלוני גירש את אמר רב אידי בר אבין, אף אנו שנינו את תקנת אשתו ונתן כתובתה והיא תחתיו אושא שהבעל מוציא מיד הלקוחות מה שאשתו מכרה בנכסי מלוג אחרי שמתה בחייו. שנינו בברייתא³⁸³, מעידין אנו את איש פלוני שגירש את אשתו ונתן לה כתובתה, והרי היא תחתיו ומשמשותו, ונמצאו זוממין, אין אומרים ישלמו כל כתובתה, אלא טובת הנאת כתובתה. איזהו טובת הנאת כתובתה? אומדין כמה אדם רוצה ליתן בכתובה של זו שאם נתארמלה או נתגרשה ואם מתה ירשנה בעלה הנאה. ואם היו עדים אחרים שנתגרשה כשנמצאו אלו עדים זוממין, היו משלמים לה כל כתובתה שהרי רצו להפסידה כולה, שאמרו שנתנה לה. אבל עכשיו שמא אינה עתידה ליטול כתובתה לעולם, שמא תמות ויירשנה בעלה ונמצא שלא היו מפסידים אותה כלום. לפיכך אין משלמים לה כתובתה, אלא אומדים כמה אדם רוצה ליתן לה מיד בכתובתה על הספק, שאם נתארמלה או נתגרשה יטלנה הוא, ואם תמות יירשנה בעלה והוא יפסיד מה שנתן. ויתנו לה העדים את טובת הנאה זו שמפסידים אותה מיד, שאם תבא למוכרה בטובת הנאה זו לא תוכל³⁸⁴.

ואם אין את תקנת אושא, ומה שהאשה מוכרת מנכסי מלוג של הלוקח אחרי שהאשה מתה בחיי בעלה. מדוע אם מתה יירשנה בעלה? תמכור את כתובתה לגמרי, וגם אם מתה בחיי בעלה הם של הלוקח?

אם אמרו בנכסי מלוג יאמרו בנכסי ואמר אביי, אם אמרו שתוכל למכור ואין הבעל צאן ברזל מוציא מיד הלקוחות בנכסי מלוג, מפני שאם פיתחו פיתחו לה, ואם הותירו הותירו לה. האם יאמרו שתוכל למכור ואין הבעל מוציא מיד הלקוחות בנכסי צאן ברזל³⁸⁵. בכתובתה הנדוניא שהכניסה לו בשומא מבית אביה וכותבים אותה בכתובתה, והחתן מקבל עליו את אחריות הנכסים. ואם פיתחו פיתחו לו ואם הותירו הותירו לו.

טובת הנאה לאשה ואין בהם לבעל אביי אמר הואיל ובאה לידינו דין טובת הנאה, ואינו אוכל פירות באשה המוכרת כתובתה לאחרים בטובת הנאה והדמים, נאמר בה דבר. הדמים שהאשה קיבלה כשמכרה טובת הנאה הם לאשה, ואין לבעל בהם דבר. מפני שאם נאמר שהדמים שייכים לבעל, העדים הזוממים יאמרו לאשה, מה הפסדונך? הרי אם היית מוכרת את טובת ההנאה, הבעל היה

383 ר"י הקשה מדוע לא הביאו את המשנה במסת מכות דף ג', מעידים את פלוני שירש את אשתו ולא נתן לה כתובה והלא בין היום ובין מחר וכו'. וי"ל שהמשנה מדברת על מנה ומאתים שפשוט בהם שהלקוחות אינן גובים לאחר מיתת האשה מן הבעל. תוס'.

384 רש"י.

385 כעין ברזל שהוא קשה להיות פוחת ושם ודאי אינה יכולה למכור. רש"י.

לוקח ממך את הדמים. ואמר רב שלמן, משום שיש 'רווח ביתא', אפילו אם הבעל היה לוקח ממנה את הדמים נוח לאשה למכור את הכתובה בחייה כדי שתהא פרנסתה מצויה בביתה בריוח.

רבא אמר הלכה, טובת הנאה לאשה ואין הבעל אוכל פירות, לא אומרים שיקח בהן קרקע והגוף שלה, והוא אוכל פירות כדין נכסי מלוג. מפני שחכמים תקנו לבעל שיאכל פירות אבל לא פירות של פירות³⁸⁶.

עבד ואשה פגיעתן רעה אשה שחבלה כשרב פפא ורב הונא בנו של רב יהושע באו מבי באחרים ואין לה נכסי מלוג למכור רב, אמרו ששנינו את תקנת אושא במשנתנו. העבד והאשה פגיעתן רעה, החובל בהן חייב והם שחבלו באחרים פטורין. ואם אין את תקנת אושא, האשה תמכור נכסי מלוג ותתן את הכסף למי שחבלה בו. דוחה הגמרא, גם אם יש את תקנת אושא והאשה אינה יכולה למכור נכסי מלוג לגמרי, תמכור נכסי מלוג בטובת הנאה ותתן לו? אלא פגיעתה של האשה רעה, כשאין לה נכסי מלוג. וכן אם הבעל אינו מוציא מיד הלוקחות, האשה פגיעתה רעה כשאין לה נכסי מלוג.

א"א לומר שלא אומרים תמכור כתובתה בטובת שואלת הגמרא, תמכור את כתובתה הנאה מפני שהם מילי שנמכרים בדינרים

שהמשנה היא כרבי מאיר שאמר, אסור לו לאדם שישהה את אשתו אפילו שעה אחת בלא כתובה. שואלת הגמרא, מה הטעם שאסור להשהות את אשתו בלא כתובה? כדי שלא תהיה קלה בעיניו להוציאה³⁸⁷, והרי כאן הבעל לא יגרשנה בקלות. שהרי אם יגרש אותה, יבואו הקונים שקנו את הכתובה ויגבו ממנו את כתובתה. אלא טובת הנאה היא 'מילי' דברים בלבד שאינם משתעבדים לניזוק. ושואלת הגמרא מדוע אינם משתעבדים לניזוק, הרי הם 'מילי' שנמכרים בדינרים?

אשה פגיעתה רעה משום שתמחול לבעלה אלא אומרת הגמרא, הסיבה שהאשה פגיעתה כשמואל שאמר המוכר שט"ח ומחלו מחול רעה, משום דברי שמואל שאמר, המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול אפי' יורש מחול. אם נאמר שתמכור את כתובתה, נגרום לקונה הפסד. מפני שכיון שהיא מוכרת את הכתובה בעל כרחיה, בודאי היא תמחול לבעלה עליה³⁸⁸. ואם תאמר שתמכור את הכתובה בטובת הנאה

386 בדברים שבאים מעלמא כמו טובת הנאה של כתובה וכגון תשלומי כפל של הגנב. אבל בפירא דפירא שבא מגוף הנכסים כמו וולד וולדות של בהמה הדבר פשוט שתקנו לבעל, כמו ששנינו לעולם אוכל פירות ופירי פירות. עיין בתוס'.

387 התוס' מקשה שבפ' אע"פ משמע שהטעם לר"מ שכל הפוחת ממנה ומאתים בעילתו בעילת זנות היא מפני שהאשה לא סמכה דעתה, מפני שתנאו לא קיים. וי"ל שכ"ש שאם תנאו קיים ואין לה היא בעילת זנות. והדיוק שם הוא ממה שלא שנינו כל בתולה שאין לה מאתים. ומלשון כל הפוחת משמע שהוא בתנאי. תוס'.

388 וא"ת תמכור לבעל ותתן לניזוק את הכסף שתקבל. וי"ל שהבעל לא ירצה לקנות שלא להפסיד אשתו. או לפי מה שמעמידים כר"מ שאסור להשהות את אשתו לא כתובה. וי"ל שלאחר שתמחול לבעלה יחזור ויכתוב לה כתובה. ועי"ל שיעשו קנוניא ותמחול לבעלה ויגרשנה ואח"כ יחזירנה. וא"ת לר"מ שדן דין גרמי היא תהיה חייבת לשלם את מה שמחלה וי"ל שאם אין לה היא תמחול כדי שתשלם כשהיה לה. ולמה שר"ת רגיל לפרש שאפ'

לניזוק. וגם אם תמחול עליה לבעל הניזוק אינו מפסיד³⁸⁹, שהרי אם לא תמכרנה לו אינה משלמת לו את הנזק? אומרת הגמרא, סוף סוף לגבי הבעל ודאי היא תמחול. ולא מטריחים בחינם את בית הדין.

וכן היא שחבלה בבעלה לא
הפסידה כתובתה

שואלת הגמרא על מה ששנינו בברייתא, וכן היא שחבלה בבעלה לא הפסידה כתובתה. תמכור את כתובתה לבעלה בטובת הנאה ותשלם לו את החבלה. שהרי אם תמחל לבעלה על הכתובה לא יגרם לו הפסד? מתרצת הגמרא, שודאי לרבי מאיר שאמר אסור לאדם להשהות את אשתו אפילו שעה אחת בלא כתובה, כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה. כאן הבעל עלול לגרש אותה ולגבות את הכתובה בחבלה שחבלה בו.

כשכתובתה מנה הבעל לא יגרשנה
כדי לגבות חבלה של ד' זוזים

שואלת הגמרא, גם אם לא תמכור לו את כתובתה, הבעל יגרשנה ויתן לה כתובה ויגבה את החבלה? עונה הגמרא, מדובר כשכתובתה מרובה מהחבלה³⁹⁰, ומשום הדמים המועטים של החבלה לא יגרשנה וישלם לה את כתובתה המרובה. שואלת הגמרא, אם כתובתה מרובה מכתובה דאורייתא כשכתב לבתולה יותר ממאתים ולא למנה יותר ממאה הראויה לה מן התורה, מדוע לא הפסידה, נעמיד את כתובתה על כתובה דאורייתא, משום שרבי מאיר אסר לשהות עם אשתו אפילו שעה אחת בלא כתובה. ותמכור לבעלה את התוספת בטובת הנאה ותתן לו עבור החבלה? מתרצת הגמרא, מדובר שכתובתה אינה מרובה מכתובה דאורייתא, מעשרים וחמישה סלעים³⁹¹ של כתובת אלמנה³⁹². והחבלה שחבלה בו היא ארבעה זוזים. והבעל לא יגרשנה ויפסיד עשרים וחמישה סלעים כדי לגבות ארבעה זוזים.

כשם שלא תמכור והיא תחתיו כך לא שואלת הגמרא ממה שנינו בברייתא, כשם תפסיד והיא תחתיו

שלא תמכור והיא תחתיו כך לא תפסיד והיא תחתיו³⁹³. והגמרא הבינה שהברייתא אמרת שכשם שהאשה אינה יכולה למכור בעודה תחתיו, כך לא תפסיד מכתובתה כלום בשביל שום חבלה ונזק שתזיק בעודה תחתיו. והרי יש פעמים שהיא מפסידה כגון שכתובתה מרובה מכתובה

לר"מ אינה חייבת לשלם אלא מה שקיבלה אינו קשה. רבנו שמואל בר"ח הקשה שתמכור את כתובתה במעמד שלשתם. ותיריך ר"י שמעמד ג' אינו מועיל בכתובה תחת בעלה שלא ניתנה להגבות. תוס'.

389 ואפ' שהוא מפסיד שאם לא תמכור הניזוק יגבה את החבלה אם היא תתאלמן או תתגרש, כיון שעכשיו אינה נותנת לו כלום. תוס'.

390 ולעיל אמרו שתמכור כתובתה בטובת הנאה ותשלם רק חלק מהחבלה. תוס'.

391 לא גורסים כ"ה זוז שא"כ מדובר בכתובת בתולה והם זוזים צוריים שהם מאתים זוז מדינה. וכתובת בתולה היא מאתים זוז צוריים. תוס'.

392 שהיא הפחותה שבכתובות.

393 רש"י. ר"י הקשה הרי אמרו תמכור כתובתה בטובת הנאה אפ' תחת בעלה. ופירש ר"י כשם שלא תמכור כתובתה כשחבלה מפני שתמחול לבעלה. תוס'.

דאורייתא? אמר רבא, הסיפא באה לומר דבר אחר בדין 'כתובת בנין דכרין'³⁹⁴. וכך שנינו, כשם שהמוכרת כתובתה לאחרים לא הפסידה את 'כתובת בנין דכרין' מפני שהזוזים הם שאנסוה למכרה. כך המוכרת כתובתה לבעלה³⁹⁵ לא הפסידה את 'כתובת בנין דכרין'³⁹⁶ מפני שהזוזים אנסוה למכור.

הגמרא אומרת שלכאורה תקנת אושא שנויה במחלוקת תנאים. בברייתא אחת שנינו, עבדי מלוג יוצאין בשן ועין, כשהאשה הפילה את שינו וסימאה את עינו. אבל לא לאיש, אם בעלה סימא את עין העבד, או הפיל את שינו לא יצא לחירות שאין גופו קנוי לו. ובברייתא אחרת שנינו, לא לאיש ולא לאשה. וסברו שלדברי שני התנאים 'קנין פירות לאו כקנין הגוף' והתנאים נחלקו בתקנת אושא. מי שאומר לאשה ולא לאיש אינו סובר את תקנת אושא. ולאשה יש בעבדים קנין הגוף. ומי שאומר לא לאיש ולא לאשה הוא מפני שהוא סובר את תקנת אושא. ולכן משום האיש אינם יוצאים כיון שלא קנה אותם לגופם ממש, ומשום אשה אינם יוצאים מפני ששעבודו של הבעל חזק להיות כקנין הגוף.

דוחה הגמרא, שיתכן ולדברי שניהם יש את תקנת אושא. אלא הברייתא שאומרת לאשה ולא לאיש, מדברת קודם התקנה, ושעבודו של הבעל הוא כשאר קנין פירות שאינו כקנין הגוף. והברייתא שאומרת לא לאיש ולא לאשה, מדברת לאחר התקנה, ושעבודו של הבעל חזק כמו קנין הגוף.

אחר תקנת אושא העבד יוצא בשן ועין או שנאמר ששתי הברייתות מדברות לאחר לאשה מפני ששחרור מפקיע מידי שעבוד תקנת אושא. ושני התנאים סוברים שיש את תקנת אושא, שהאשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי בעלה ומתה, הבעל מוציא מיד הלקוחות, מפני שעשאוהו כלוקח ראשון. והתנא שאומר שעבדי מלוג יוצאים בשן ועין לאשה, סובר שהשחרור³⁹⁷ הפקיע את שעבודו של הבעל בנכסי מלוג. כמו שאמר רבא, ההקדש חמץ ושחרור מפקיעין מידי שעבוד. הקדש, עשה שורו אפותיקי והקדישו קדושת הגוף למזבח³⁹⁸, הפקיע את שעבודו של המלוה וכשר למזבח, ואין בו משום גזל³⁹⁹. חמץ, נכרי שהלוה לישראל על חמצו איסור חמץ מפקיע את שעבודו, ואם החמץ בביתו של ישראל הוא נאסר בהנאה, כיון שהוא

394 רבא הסתפק בכתובות אם מוכרת כתובתה לבעלה כמוכרת לאחרים ופשט. ויתכן שפשט מכאן. תוס'.
395 אע"ג שלר"מ אינה יכלה למחול כתובתה לבעלה יכולה למכור לו. אע"ג שאסור לה לחיות עמו בלא כתובה, הוכיחו שאם עשתה כן לא הפסידה כתובת בנין דכרין. תוס'.

396 כתובת בנין דכרין. היו לו שתי נשים וכתובת האחת גדולה משל חבירתה ומתו שתיהן בחייו וירשן. בניו שחולקים בנכסיו אחר מותו נוטלים אלו כתובת אמם, ואלו כתובת אמם והשאר חולקין בשוה. ולא יאמרו בני חבירתה אמכם פשעה בה שאילו היתה קיימת לא היתה גובה שהרי לקוחות היו גובין אותה. משום שאומרים להם זוזי אנסוה שהיתה צריכה למעות. רש"י

397 התוס' הקשו על מה שמשמע ששחרור בשן ועין מפקיע מידי שעבוד כמו שטר שחרור מהגמ' ביבמות במכנסת שום.

398 ולא דוקא הקדש אלא כל איסורים כמו איצטלא דפרסוה אמיתנא, וכגון קונמות. תוס'.
399 אבל קדושת דמים אינה מפקיעה מידי שעבוד. רש"י.

מחוסר גוביינא. שחרור, עשה עבדו אפותיקי לאחרים והלוה, שחררו העבד משוחרר והמלוה יגבה את החוב ממקום אחר.

